

«Введення інституту приватних виконавців є поспішним кроком», – Н. Тищенко

НАТАЛІЯ ТИЩЕНКО, КЕРУЮЧИЙ ПАРТНЕР ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ «НОБІЛ» ПОДІЛИЛАСЬ З «ЮРИДИЧНОЮ ГАЗЕТОЮ» СВОЇМИ ПОГЛЯДАМИ НА РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В НАШІЙ КРАЇНІ, ПЕРЕБІГ СУДОВОЇ РЕФОРМИ, А ТАКОЖ РОЗПОВІЛА ПРО РОБОТУ СВОЄЇ КОМПАНІЇ НА ЮРИДИЧНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

– *Пані Наталіє, наразі наша країна проходить процес реформування системи виконання судових рішень. Так, восени минулого року парламентарі прийняли в першому читанні проекти Законів України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (№2506а) та «Про виконавче провадження» (№2507а). Яку оцінку Ви надасте цим законопроектам? Наскільки вони прогресивні?*

– Позитивним є той факт, що держава визнала необхідність реформування системи примусового виконання рішень.

Але методи, якими проводяться реформи, на мою думку, не мають нічого спільного з подоланням проблем, які існують сьогодні у цій площині.

У «Стратегії реформування судострою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр.», схваленої Указом Президентом України від 20.05.2015 р. №276, зазначено, що на сьогодні у системі виконання судових рішень існують наступні істотні проблеми: гранично низька частка фактичного виконання судових рішень, відсутність ефективною системи мотивації державних виконавців, системні недоліки у взаємодії державних виконавців з іншими державними та недержавними установами.

Проекти Законів України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (№2506а) та «Про виконавче провадження» (№2507а) є невід’ємними один від одного. Перший встановлює перелік осіб, які мають право здійснювати примусове виконання рішення, вводить змішану систему, яка є абсолютною новою для України. Поряд із державними виконавцями з’являються приватні. Передбачається, що збільшення кількості виконавців призведе до здорової конкуренції, а в результаті збільшить кількісні показники виконання судових рішень.

Другим Проектом Закону «Про виконавче провадження» (№2507а) визначаються умови та порядок виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), що відповідно до закону, підлягають

примусовому виконанню у разі їх невиконання у добровільному порядку. Цей Законопроект містить нововведення, які, я вважаю, навпаки призведуть до зменшення кількості виконаних рішень.

Так, обов’язок авансування витрат виконавчого провадження унеможливить виконання судового рішення для деяких осіб. Наприклад, у процедурі банкрутства ми часто зіштовхуємося з проблемою пошуку фінансування для оплати судового збору для ініціювання судових процесів зі стягнення дебіторської заборгованості у разі відсутності грошових коштів на рахунках боржника. У такому випадку кредитори втрачають шанс на погашення своїх грошових вимог у процедурі банкрутства.

Крім того, відсутність грошових коштів для оплати авансового платежу у фізичних осіб фактично унеможливає примусове виконання судового рішення для вигодонабувача.

Незважаючи на позитивний досвід інших європейських держав, на мою думку, ці Законопроекти не мають нічого спільного з подоланням задекларованих проблем і навпаки, ще більше ускладнюють виконання судових рішень. Недостатньо просто задекларувати принцип обов’язковості судових рішень, нагальною є необхідність передбачити надійний механізм, який би гарантував їх неухильне виконання, оскільки без належного виконання судового рішення суттєво втрачає свій авторитет і силу превентивного впливу.

– *Яким є Ваше ставлення до запровадження інституту приватних виконавців?*

– Слід зазначити, що міжнародний досвід введення інституту приватних виконавців є досить вдалим і дієвим. Але декларування факту запровадження інституту приватних виконавців не є гарантією збільшення кількості виконаних судових рішень та подолання проблем у цій сфері. Я вважаю, що введення інституту приватних виконавців передчасне. Потрібно спершу налагодити роботу наявної системи, підняти ефективність роботи державних виконавців шляхом внесення відповідних змін до законодавства, виробити

систему правових норм, функціонування яких у суспільстві спонукатиме учасників господарського обороту до сумлінного виконання їхніх зобов’язань та усунення колізій у регулюванні різних правових інститутів (наприклад, банкрутства та виконавчого провадження), вдосконалити законодавство у сфері регулювання процедур публічної реалізації конфіскованого/арештованого державними виконавцями майна.

Чинна система дає надзвичайно багато можливостей для уникнення боржником негативних наслідків стягнення за виконавчими документами, не передбачає дієвої відповідальності за невиконання рішень, чим провокує зловживання з боку державних виконавців, які, у свою чергу, не несуть тягар відповідальності за свої дії.

Що стосується безпосередньо діяльності приватних виконавців, то заборона займатися будь-якою діяльністю, на моє переконання, може призвести до появи «кишенькових виконавців», які обслуговуватимуть інтереси окремих фінансових установ або великих підприємств, що сприятиме розповсюдженню корупційної складової.

До приватного виконавця встановлюється маса обов’язкових вимог, таких як страхування професійної діяльності, що передбачає витрати на доступ до професії. Розмір витрат встановлюється Міністерством юстиції України, й не завжди виконавець зможе повернути їх у повному обсязі. Ці матеріальні витрати одразу ставлять приватного виконавця, на відміну від державного, у залежність від розміру прибутку. Введення автоматизованої системи розподілу справ виконавчого провадження не надає приватному виконавцю гарантій покриття своїх витрат та отримання стабільного прибутку. Логічним є те, що в країні народжується нова перспективна корупційна схема, у якій приватний виконавець буде вимушений зловживати своїми правами, а контролюючий орган отримуватиме хабарі.

– *Як зазначають експерти, 9 тис. скарг українців до Європейського суду з прав людини стосуються саме невиконання судових рішень.*

Скажіть, наскільки реальними є шанси громадян захистити свої порушені права щодо невиконання рішень судів у ЄСПЛ?

– У 2006 р. в Україні було ухвалено Закон «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», який передбачає не лише обов’язковість виконання рішень Європейського суду щодо виплати справедливої сатисфакції, а й можливість перегляду справ у порядку касаційного провадження у тих випадках, коли Європейський суд встановлює порушення прав людини.

Взагалі, шанси громадян захистити свої порушені права щодо невиконання рішень судів у ЄСПЛ досить великі та їх потрібно використовувати. Захищаючи свої порушені права, громадянин або юридична особа допомагає країні в цілому. Ця інстанція має наднаціональний статус, що уможливає заперечення рішень різних національних судів, вона діє як превентивний орган, указуючи урядам, які саме потрібні зміни в законодавстві, щоб уникнути порушення прав людини надалі. Також вона може визнати, що рішення національного суду суперечить Європейській конвенції з прав людини та навіть визволити з-за ґрат. Крім того, подача скарги до ЄСПЛ є безкоштовною. Але при цьому слід враховувати, що від правильності складання скарги та її обґрунтованості залежить результат звернення до ЄСПЛ, не варто нехтувати допомогою кваліфікованого юриста.

– *Реформа системи виконання судових рішень є складовою частиною судової реформи. Що Ви думаєте з приводу останньої? Як оціните положення законопроекту про внесення змін до Конституції в частині правосуддя?*

– Вже не є секретом той факт, що країна працює на так званого фінансового «донора», і всі зміни, які начебто відбуваються, є бутофорою проведення реформ. Безспірним є той факт, що суди втратили свою фактичну незалежність та неупередженість, судді часто піддаються політичному впливу, а також стають учасниками корупційних схем. На мою думку, переатестація суддів,

яка передбачена чинним законом «Про забезпечення права на справедливий суд», не здатна призвести до перезавантаження суддівського корпусу. «Риба гниє з голови», – говорить народне прислів'я. Слід врахувати, що законодавець доручив переатестацію Вищій кваліфікаційній комісії суддів, де більшість складають судді, а методику переатестації має схвалити Рада суддів України, яка заздалегідь не виготовить дієвого варіанту. Перевірка майнового стану теж не дасть бажаного результату. Існує неймовірна кількість законних можливостей «відбілити» наявне майно.

Беззаперечним є той факт, що для того, щоб реформи були дієвими, їх мають проводити фахівці, які безпосередньо працюють у тій чи іншій сфері. Думаю, саме в такому ключі необхідно проводити ефективну реформу правосуддя: для розроблення положень законодавства у сфері судочинства, мали б долучатися судді та спеціалісти, які мають спеціальні знання і досвід інших країн у галузі судочинства. Україна є багатою на талановитих науковців, у тому числі у правовій сфері, багата на суддів, які через свою діяльність не стали «науковою елітою», багата на юристів, які багато часу проводять у залах судових засідань, багата на ідейних людей, які несуть адекватні ідеї. Усі їхні слушні зауваження мали б враховуватися.

Проектом Закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» передбачено звільнення всіх суддів, які були призначені на випробувальний 5-річний строк, після його закінчення. З 2012 р. призначення відбувалося виключно на конкурсних засадах шляхом відкритого та прозорого добору на посади, під ретельним наглядом офіційних спостерігачів, експертів Європейської комісії з питань ефективності правосуддя, представників міжнародних фондів, засобів масової інформації та інших організацій.

Закріплення у Конституції вказаної норми призведе до порушення принципів юридичної визначеності та рівності суддів. Запровадження такого неоднакового підходу є проявом дискримінації щодо суддів з випробувальним терміном і створюватиме передумови для майбутніх позовів про визнання звільнень незаконними та поновлення суддів на раніше займаних посадах.

– Яким є Ваше ставлення до ініціативи Мін'юсту щодо ліквідації Господарського кодексу України?

– Поява Господарського кодексу, що мав на меті забезпечити зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток підприємництва, його соціальної спрямованості, утвердження суспільного господарського порядку в економічній системі України, сприяти гармонізації її з іншими економічними системами, була сприйнята правопою спільнотою досить суперечливо.

Необхідно враховувати, що господарське законодавство у тій своїй частині, яка стосується горизонтального аспекту господарських правовідносин (у зв'язку з певними причинами конкретно-історичного чи іншого характеру), сформувалося, тривалий час розвивалося та значною мірою розвивається нині у межах цивілістики, тому паралельне врегулювання суміжних правовідносин було неминучим.

На мою думку, цивільне законодавство має досить великий пласт правових норм, здатних забезпечити належне правове регулювання комерційних правовідносин. При цьому існують правові норми, які за 10 років довели свою ефективність та мають бути перенесені в інші нормативно-правові акти у разі скасування Господарського кодексу.

Спрощення та прозорість законодавства, усунення дублювання окремих правових норм – це засіб для їх належного виконання.

– Наталіє, Ваша компанія працює на юридичному ринку України вже понад 8 років. Розкажіть, з якими труднощами доводилося зіштовхуватися за цей час? На Вашу думку, наскільки сильно на юридичному бізнесі відбилась економічна криза у нашій країні? Чи маєте якісь прогнози розвитку цього ринку на найближчий рік?

– Маленька нікому невідома компанія з великими амбіціями виходить на юридичний ринок та намагається зайняти своє місце. На цьому шляху постають завдання пошуку клієнтів, завоювання їх довіри, обрання своєї спеціалізації та формування команди, що розділяє цілі та цінності компанії.

Історія юридичної компанії «НОБІЛІ» розпочалася як історія «юридичного бутіка», основною сферою діяльності якого було надання послуг у межах практики Конкурсного права. Вузька спеціалізація у сфері відновлення платоспроможності та банкрутства дозволила набутти різноманітний досвід та використовувати інститут банкрутства як інструмент для досягнення цілей клієнта. З часом ми зрозуміли, що в межах практики конкурсного права з'явився досвід з інших практик. Так, поступово були відкриті практики кримінального, податкового, договірної, корпоративного права та практика альтернативного врегулювання спорів.

Чим більших висот ми досягаємо, тим амбітніші цілі ми ставимо. Нас впізнають, і ми постійно працюємо над підвищенням якості наших послуг, підвищуємо кваліфікацію юристів. Триває клопітка робота над брендом компанії та професійним рівнем кожного юриста.

З приходом кризи ми переорієнтувалися на середній бізнес. Банкрутство як інструмент для досягнення відповідних цілей клієнта є досить дорогим, у порівнянні з іншими юридичними послугами та

Наталія ТИЩЕНКО, керуючий партнер юридичної компанії «НОБІЛІ»

витратним по часу, тому маленьким компаніям не завжди вигідно його використовувати. Крім того, під час кризи збільшилася кількість клієнтів у сфері податкового права. Нас частіше залучають до участі у слідчих діях. Рейдерських схем стало дуже багато, у зв'язку з чим досить активно розвивається кримінальна практика. Судових справ стало менше, клієнти все частіше вирішують спори шляхом переговорів.

Я вважаю, що наразі переговорні практики будуть ставати дедалі популярнішими. Прогнози розвитку юридичного бізнесу на найближчий рік досить оптимістичні. В Україні тривають реформи. Нові законопроекти мають багато «законодавчих прогалин» та розбіжностей, використання яких призводить до збільшення спорів. А вирішення спорів – це наша робота. Підпорядковуючись часу, ми стаємо більш універсальною компанією, використовуємо комплексний підхід до надання юридичних послуг. Прийшов час з «бутіка» перетворитися на юридичну консалтингову компанію.

– Однією з ключових компетенцій Вашої компанії є медіація. Які

тенденції надання такої послуги у нашій країні Ви відзначите? Наскільки наші люди готові домовлятися?

– Ключовою компетенцією Компанії «НОБІЛІ» є альтернативне врегулювання спорів. У межах цієї практики більшою популярністю користуються послуги з участі у переговорах. Ми маємо спеціальні знання в області психології та ведення переговорного процесу, які дозволяють клієнтам заощадити час, кошти, а головне – отримувати гарантований результат. Особливо це стосується спорів між великими компаніями, коли найважливіше – перемога, задля отримання якої використовуються усі заходи з обох сторін. У таких випадках медіація дозволяє віднайти оптимальний для сторін спосіб вирішення спору, рішення за яким виконуватиметься добровільно.

Медіація ж на сьогодні є мало популярною послугою. По-перше, інститут медіації, на жаль, не знайшов відображення у правовому полі. Хоча підґрунтя для запровадження цієї процедури у національному законодавстві існує. Зокрема, така норма у процесуальному зако-

нодавстві як примирення (ст. 175 Цивільного процесуального кодексу та ст. 78 Господарського процесуального кодексу, що регламентують укладення між сторонами судового процесу мирової угоди з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок). По-друге, розповсюдження інформації про медіацію триває повільно. Медіатор не вирішує спір, він лише допомагає сторонам знайти консенсус, він не є представником сторони, він працює не з клієнтом, а з проблемою обох сторін. Після вдало проведеної медіації задоволеними залишаються обидві сторони, на відміну від примусового рішення суду. Але наявність недовіри до медіатора, як незалежного спеціаліста, зупиняє популяризацію цієї послуги. Наш народ так довго обманювали з усіх боків, що поняття «довіра» витиснене із суспільства. А без неї процес медіації неможливий. Я вважаю, що медіація в майбутньому розвиватиметься досить активно, але методи, можливо, будуть змінюватися, пристосовуючись до українських реалій.

Інтерв'ю підготувала **Анна РОДЮК**, журналіст «Юридичної газети»